

פתרון הבחינה בתנ"ך יחידה רביעית - מועד קיץ 2012

שאלונים: 204 , 001105

מוגש על-ידי: דנית בר-אור סבאג, חוה צדוק וגליה סמו

מורות לתנ"ך ברשת בתי הספר של יואל גבע

פרק ראשון

ענה על שתיים מהשאלות 1-3

שאלה מספר 1

סעיף א'

- (1) בשני הקטעים מתוארת סיטואציה של משפט או: נוהל הכרזה על נישואי יבום.
 - (2) הנשים שונות מבחינת מעורבותן ופעילותן בסיטואציה:
- תמר** הרה ובעקבות זאת דינה נגזר להישרף. היא מוצאת להישרף, ובעודה מובלת לשרפה שולחת אל חמיה את החפצים המזהים אותו כמייבם. "זנתה תמר...היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר לאיש אשר אלה לו אנוכי הרה".
- רות** אינה פעילה בסיטואציה המשפטית, היא סבילה: "וגם את רות המואביה... קניתי לי". או: נעמי היא מוכרת הנכסים: "חלקת השדה אשר לאחינו לאלימלך מכרה נעמי".

סעיף ב'

- (1) הזיקה: "ויהי ביתך כבית פרץ אשר ילדה תמר ליהודה" – הזקנים מברכים את בועז שיבנה משפחה (=בית) בישראל פורה ויציב כמו המשפחה (=בית) שהקים פרץ, בנם של תמר ויהודה.
- (2) לתמר נולד פרץ, הוא אבי אבותיו של בועז שהוליד את עובד שהוא סבו של דוד. דוד הוא מלך ישראל. "פרץ הוליד את חצרון...ושלמון הוליד את בועז ובוועז הוליד את עובד ועובד הוליד את ישי וישי הוליד את דוד".

שאלה מספר 2

סעיף א'

- (1) הצירוף החוזר הוא: "ובבזה לא שלחו את ידם". צירוף זה מפחית מחומרת מעשיהם של היהודים, משום שהם מתוארים כמי שלא פעלו למען תועלת אישית והשגת שלל.
- (2) בעוד שצו אחשוורוש מאפשר ליהודים לבוז את שלל אויביהם: "ולעמד על נפשם להשמיד ולהרוג... ושללם לבוז", היהודים לא בזו את שלל אויביהם, ולכן ההיתר בצו לעומת מעשי היהודים בפועל מפחית מחומרת מעשיהם.

סעיף ב'

(1) חגי המקרא האחרים מוסדו על ידי צו אלוהי. חג הפורים, לעומת זאת, לא מוסד על ידי צו אלוהי אלא כפי שהיה נהוג באימפריה הפרסית: צו שהופץ ברחבי האימפריה על ידי כרוז.

(2) על התלמיד לציין שתיים מהראיות הבאות:

- "ויכתב מרדכי את הדברים האלה וישלח ספרים אל כל היהודים... לקיים עליהם להיות עושים את יום... – מרדכי הפיץ מכתב לכל היהודים המחייב לקיים את ימי הפורים.
- "קימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הנלוים עליהם ולא יעבור להיות עושים את שני הימים האלה..." – היהודים קבלו על עצמם את קיום ימי הפורים בכל שנה ושנה.
- והימים האלה נזכרים ומעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה... וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים..." – יש לקיים את חג הפורים בכל דור ודור לנצח.

שאלה מספר 3

סעיף א'

(1) פרטים מהמלצת קהלת כיצד יש לחיות את החיים (על התלמיד לציין שתיים):

- על האדם לשמוח כל עוד הוא חי.
 - על האדם לשמוח בילדותו, ובימי בגרותו לחשוב מחשבות טובות.
 - על האדם לחיות כפי ראות עיניו ולעשות ככל העולה על רוחו.
 - על האדם להימנע מכל כעס ומכל הדברים שגורמים לו לרגשות רעים.
- פרטים מהמלצת סידורי כיצד יש לחיות את החיים (על התלמיד לציין שתיים):

- על האדם לדאוג להיות שבע תמיד.
- על האדם לשמוח תמיד.
- על האדם לרקוד כל היום וכל הלילה.
- על האדם לדאוג שבגדיו יהיו לבנים.
- על האדם לדאוג שיהיה תמיד נקי ורחוץ.
- על האדם להביט בילדיו ולשמוח בהם.
- על האדם להביט באשתו ולשמוח בה.

(2) כן. המלצותיה של סידורי נובעות מן העובדה שאין כל דרך לחיות לנצח, כיוון שחיי הנצח ניתנו אך ורק לאלים, ולבני האדם אין כל אפשרות להפוך לבני אלמוות. בדומה לכך גם המלצותיו של קהלת נובעות מכך שהחיים קצרים והמוות הוא בלתי נמנע.

אפשרות נוספת היא: לא. בניגוד סידורי הטוענת כי יש ליהנות כל עוד חיים, כיוון שחיי הנצח לא נתונים לבני האדם, קהלת טוען שגם ניצול החיים עד תומם, וגם השמחה, הם הבל, הכל חסר תועלת – קהלת י"א, 10.

סעיף ב'

הגבלתו של קהלת היא: על האדם לעשות ככל העולה על רוחו: לשמוח, הסיר כעס מליבו כל עוד הוא אינו עובר על מצוות ה' – להישאר בגבולות מצוות ה', אחרת הוא יישפט על כך לאחר מותו: "שמח בחור בילדותך ויטיבך ליבך בימי בחורותיך .. ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט".

פרק שני

ענה על שלוש מהשאלות 4-8

שאלה מספר 4

סעיף א'

חיבור המגילה מיוחס לשלמה כי: **בשיר השירים** נאמר "הביאני המלך חדריו" – הראיה מצהירה כי אהובה הוא מלך שהביא אותה אל חדרי ארמונו – ומכאן שמדובר בשלמה, שכן לשלמה היו אלף נשים והיה לו ניסיון רב באהבה. **במלכים א ה** נאמר "ויהי שירו חמישה ואלף" – שלמה כתב אלף וחמישה שירים. מכאן ברור מדוע ייחסו לו מגילה של שירים.

סעיף ב'

- (1) הרעיה מבקשת מן הדוד לומר לה היכן הוא שוהה עם צאנו בעת הצהרים כדי שתוכל לבוא לבקרו. "הגידה לי שאהבה נפשי, איכה תרעה? איכה תרביץ בצהרים?"
- (2) דברי הדוד עונים על בקשת הרעיה בכך שהוא מסביר לה כיצד למצוא אותו, כי הרי זה מה שהיא רוצה לעשות: "צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך" – קחי את הצאן וחפשי אותי והעמידי פנים כאילו את רועה את צאנך.
- דברי הדוד אינם עונים על בקשת הרעיה בכך שאינו אומר לה איפה בדיוק יהיה. "אם לא תדעי לך" – כרגע אינך יכולה לדעת בוודאות איפה אהיה.

שאלה מספר 5

סעיף א'

- (1) נעמי פעלה לשם גאולתה של רות על ידי בועז. היא מנחה את רות כיצד לנהוג: להתרחץ, להחליף בגדים, לרדת לגורן ולהמתין עד שבועז ישכב לישון, לשכב למרגלותיו ולהמתין להוראותיו: "ועתה הלא בעז מדעתנו... ורחצת... וירדת הגרן... והוא יגיד לך את אשר תעשין". רות מבקשת מבוועז מפורשות לגאול אותה: "ופרשת כנפך על אמתך כי גאל אתה".
- (2) נעמי פועלת באופן חסוי כאשר היא שולחת את רות לבועז מבלי לומר לה שהיא מעוניינת שבועז יגאל אותה: "בתי הלא אבקש לך מנוח" או: "וגלית מרגלותיו ושכבת והוא יגיד לך את אשר תעשין".
- כמו כן האדם משיג את מטרתו באמצעות הפעלת אנשים אחרים: על מנת לגרום לבועז לגאול את רות מפעילה נעמי את רות. היא שולחת אותה לגורן לפתות את בועז בכדי שיבין

שהיא מעוניינת בו ועליו לגאול אותה: "וגלית מרגלותיו ושכבת והוא יגיד לך את אשר תעשין".

סעיף ב'

על התלמיד לציין שתיים מהראיות הבאות:

- "ותאמר אליה על אשר תאמרי אלי אעשה... ותעש ככל אשר צותה חמותה" – רות עושה את כל מה שנעמי, חמותה אומרת לה לעשות.
- "ברוכה את לה'... היטבת חסדך האחרון מן הראשון... " – רות עשתה חסד עם נעמי, כאשר עזבה את בית הוריה ומולדתה והלכה עימה ליהודה. וכן, עשתה חסד עם בועז, כאשר בחרה בו על פני הבחורים הצעירים בין אם הם עשירים או עניים.
- "אשת חיל" – כולם יודעים שרות היא אישה חכמה, חזקה, אמיצה ונבונה.

שאלה מספר 6

סעיף א'

- (1) העניין הוא הסקרנות לדעת את הבריאה עד תומה או: להבין את העולם עד תומו או: הרצון לחיות לנצח.
- (2) עניין זה מסביר גם את דברי קהלת בפס' 9 מפני שבפס' זה הוא שואל "מה יתרון העושה באשר הוא עמל?" – אין יתרון ולכן אין טעם לעשות מעשה כלשהו, אין טעם להתעניין ואין טעם לחקור את העולם כיוון שממילא לא נותר יתרון מכך. או: אין טעם לעשות דבר כיוון שלא ניתן להגיע להבנה כוללת בכל מקרה או: אין טעם מהעמל האנושי כיוון שבני אדם מתים בסוף.

סעיף ב'

- (1) קהלת הגיע למסקנה זו באמצעות ההבנה ש"מקרה אחד לכל" – בני האדם והבהמות מתים, ואין יתרון לבני האדם על פני הבהמות בעת המוות. גם רוח החיים של האדם ושל הבהמה שוות במוות – "רוח אחד לכל".
- (2) ההשקפה בקהלת היא שבני האדם והבהמות שווים במעמדם כיוון שהם שווים במותם "מקרה בני האדם ומקרה הבהמה ומקרה אחד להם כמות זה כן מות זה". לעומת זאת בבראשית מעמד האדם גבוה ממעמד החיות כיוון שהוא נותן להם שמות (מעשה המעיד על בעלות): "כל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו". או: החיות נחותות מהאדם כיוון שלא נמצאה אפילו חיה אחת שיכולה להיות עזר כנגדו של האדם. "ולאדם לא מצא עזר כנגדו".

שאלה מספר 7

סעיף א'

- (1) דוגמאות לפירוט והגזמה (על התלמיד לציין שלוש דוגמאות):
- "עשה משתה לכל שריו ועבדיו חיל פרס ומדי הפרתמים ושרי המדינות לפניו" – פירוט האנשים בפניהם הראה והתגאה אחשוורוש בכל עושרו וכבודו.
 - "בהראותו את כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו" – פירוט לשם הדגשת רצונו להדגיש עד כמה הוא עשיר ומכובד.
 - "ימים רבים שמונים ומאת יום" – הדגשת משך זמן המשתה תוך הכפלת הנוסח: ימים רבים, וכן מאה ושמונים יום.
 - "לכל העם הנמצאים בשושן הבירה למגדול ועד קטן" – הכפלה לשם הדגשה – כל העם למגדול ועד קטן – כדי להראות שכל העם בשושן מוזמן למשתה הנוסף.
 - "חור כרפס ותכלת אחוז בחבלי בוץ וארגמן על גלילי כסף ועמודי שש מטות זהב וכסף על רצפת בהט ושש ודר וסחרת" – פירוט חומרים מהם עשוי ארמון אחשוורוש, בכדי להדגיש את העושר הרב של המלך.
- (2) המלך ביקש להראות את גדולתו כיוון שהיה מלך בראשית מלכותו או: המלך מעוניין להפגין את עוצמתו בפני אנשיו, שכן עושר הוא סממן לכוח.

סעיף ב'

- (1) מדרש אסתר רבה מבין את הצירוף: "בכתר מלכות" כרצונו של אחשוורוש להראות את ושתי בעירום מלא, על מנת להצדיק את עמדתו שהכשדיות יפות יותר ממדינות או פרסיות (בעודו שיכור, הצליחו אורחיו לגרום לו להביא בפניהם את אשתו עירומה). לעומת זאת, על פי אמית והלצר, יש להבין את רצונו של אחשוורוש להראות את ושתי ב"כתר מלכות" כרצונו של המלך להראות את אשתו בלבוש מלכותי רשמי, על מנת שיתרשמו מיופייה של מלכתו.
- (2) סירובה של ושתי מקדם את העלילה באופן הבא: לאחר הסרוב תודח ושתי מהמלכות, ועובדה זו תאפשר את עלייתה של אסתר לשלטון, וכן את הצלת העם היהודי מהשמדה.

שאלה מספר 8

סעיף א'

- (1) הנימוק הנרמז בקטע הוא העובדה שמרדכי הוא יהודי, ולכן הוא לא משתחוה בפני המן הזר במוצאו. נימוק זה לא עולה בקנה אחד עם בראשית כ"ג, משום שאברהם, יהודי, משתחוה בפני בני חת, אנשים השייכים לעם זר.
- (2) לפי המדרש, המן נשא עליו דמות של אל, וכל מי שהיה משתחוה להמן היה בעצם משתחוה לאלוהים אחרים. מסיבה זו המן לא השתחוה להמן, על מנת לא להשתחוות לאלוהים אחרים.

סעיף ב'

הסיפור מביע ביקורת על בחירת היהודים להישאר בגלות לאחר הצהרת כורש, משום שבגלות היהודים אינם בטוחים ונמצאים בסכנת השמדה. כך המן מעוניין להשמיד את כל היהודים בשל יהדותם וזרותם.